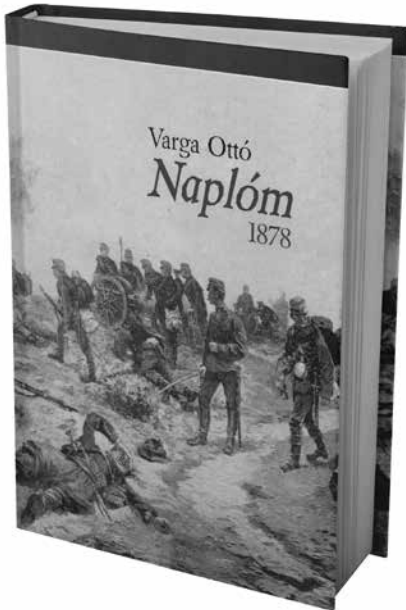

Szakály Sándor:

NAPLÓFELJEGYZÉSEK AZ OKKUPÁCIÓRÓL: BOSZNIA-HERCEGOVINA, 1878

Varga Ottó harctéri naplója, 1878

1878 az Osztrák–Magyar Monarchia számára meghatározó esztendő volt, a berlini kongresszuson ugyanis egyértelművé vált, hogy ténylegesen európai nagyhatalom. Andrásy Gyula gróf, a Monarchia külügyminisztere ügyesen politizált és komoly tekintélyt szerzett magának. Az Osztrák–Magyar Monarchia pedig megkapta a lehetőséget, hogy megszállhassa – okkupálja – az Oszmán Birodalom részét képező Bosznia-Hercegovinát. Számos kudarcot hozó háború után könnyűnek tűnő, gyors siker, amelyre már oly régóta várt az I. Ferenc József császár és király által „uralt és irányított” birodalom.

Történeti feldolgozásokból, publicisztikai írásokból az 1878. évi hadjárat története alapvetően ismert. Az is, hogy a remélt sétatagoloppból keserves, harcokkal „fűszerezett” hadjárat lett, nem kevés veszteséggel és még több tanulsággal. A császári–királyi

– akkor még és nélküli – haderő komoly ellenállásba ütközött az oszmán erők oldaláról, valamint a helyi viszonyokat kitűnően ismerő felkelők részéről. A hadjárat mintegy négy hónapig tartott és a megszállt/elfoglalt terület – mintegy ötvenezer négyzetkilométer – névlegesen az Oszmán Birodalom joghatósága alatt állt, de ténylegesen az Osztrák–Magyar Monarchia adminisztrációja intézte az ügyeit a császári–királyi – majd császári és királyi – Pénzügyminisztérium által. A közös pénzügyminiszter egyben Bosznia kormányzója is volt. Ezt a tisztséget Kállay Béni (Benjamin) töltötte be 1882 és 1903 között. Modernizációs törekvései csak részben jártak sikerrel. Az „okkupált”, majd 1908-tól már „annektált” terület politikai, gazdasági, kulturális, vallási viszonyai inkább mutattak „balkáni jelleget”, mint európaiságot.

Hogy miként is látta/élte meg a hadjáratot 1878-ban egy magyar középosztálybeli férfiú, arról a naplója tudósít. Varga Ottó a 19. századi Magyarország történészei között is elismerést vívott ki magának írásaival, tankönyveivel. Kapcsolatban állt a kor elismert szaktekintélyeivel – Márki Sándorral, Gyulai Pállal, Hunfalvy Pállal, Kármán Mórral, Marczali Henrikkel –, és mindent megtett azért, hogy maga is az elismertebbek közé kerüljön. S hogy miként is tette ezt, hogyan alakult életpályája, azt Dominkovits Péter – a kötetet

közreadó levéltár igazgatója – választa fel. Az általam használt „vázolt” kifejezésre rácsfolva alaposan, jól adatoltan és szinte minden lényeges történésre kitérve tanulmányában. Megismerhetjük egy vidéki, törekvő fiatalember elképzeléseit a saját jövőjéről, a családjával fennálló ellentéteit, a nem könnyű természetét. Mert magam úgy látom, Varga Ottónak nem volt könnyű a természete. Szakmai pályafutása mindezek ellenére – legalábbis úgy vélem – kiteljesedett. A kor viszonyai között megfelelő megbecsülést szerzett, igaz, ő valószínűleg többre is vágyott.

Az 1878-ban vezetett naplója hiteles kordokumentum. Elfogulatlan, a napi eseményeket leíró, az egyes személyeket bemutató írás. Olyan írás, amelyet a soproni kiegészítésű császári-királyi 76. gyalogezred pótezedének „cs. kir. szakaszvezetője” saját kezűleg jegyzett le és a saját élményeit, tapasztalatait rögzítette.

Bevonulás, utazás, harcok, találkozások a lakossággal, sebesülések, halál...

Négy hónapig távol a megszokott környezettől, vágódás haza és a család után. Háborús hétköznapiak, amelyekben akadt némi vidámság is. A pihenők adta örömök, a sebesülésmentes napok, a kávé és az étkezések.

Varga Ottó szép kézirással vezetett naplója a kort, az eseményeket és az abban részt vett szereplőket hitelesen bemutató dokumentum. Olyan dokumentum, amelyet érdemes volt közreadni. Ennyi esztendő távlatából a napló írójának jóvoltából átélhetjük a történéseket, beleképzeltethetjük magunkat a fáradtan masirozó bakák helyébe, hallhatjuk a golyók süvítését és láthatjuk – az egyébként nem minden esetben észrevehető – ellenséget.

A könyv nemcsak érdekes, de szép kivitelű is. Korabeli rajzok, festmények, fotók és térképek illusztrálják mindazt, amiről olvashat az érdeklődő a kötetben. Balla Tibor jóvoltából megismerhető az okkupáció eseménytörténete, a császári-királyi 76. tartalék gyalogezred tevékenysége, az osztrák–magyar közös haderő szárazföldi csapatainak a felszerelése, fegyverzete, ruházata, ahogy a velük szemben álló oszmán–török csapatoké és a felkelőké is.

Érdemes tehát kézbe venni a könyvet és elgondolkodni a segítségével a múlt eme időszakáról, amely békésnek gondolt „bevonulás” helyett harcokkal tarkított hadjáratá vált, hogy aztán alig három és fél évtizeddel később ez a terület – nevezetesen Szarajevó – váljon a nagy háború kiindulópontjává. A nagy háború – amely azóta már az első világháború nevet (is) viseli – után az egykoron megszerzett terület elveszett, és az Osztrák–Magyar Monarchia alkotó elemeire szaggattatott. Azt viszont a napló írója már nem érte meg. 1917. április 17-én Kolozsvárott elhalálozott.

Az egykoron Aradon, Budapesten és más helyeken is megfordult, tanított történész-geográfus emléke azonban a különböző lexikonok tanúsága szerint tovább él, és ezt az „életben tartást” segíti elő a közreadott napló is, amely 1942-ben került a levéltár őrizetébe/tulajdonába, és most már minden érdeklődő számára elérhető.

Varga Ottó: *Naplóm, 1878*

Szerkesztette: Balla Tibor és Dominkovits Péter.

MNL Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára, Sopron, 2020, 260 oldal